

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

УПУТСТВО ЗА ПИСАЊЕ ИЗВЕШТАЈА О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I	ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
1. Датум и орган који је именовао комисију На основу члана 127 Статута Филолошког факултета Универзитета у Београду и члана 128 Закона о високом образовању, Наставно-научно веће на седници одржаној 27. априла 2016. године донело је одлуку да се образује Комисија за преглед и оцену докторске дисертације коју је мр Менсур Зукорлић предао под насловом „Облици оријенталне културе на простору југозападне Србије“. Одлука бр. 1104/1 од 04.05.2016. 2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен: 1. Др Мирјана Теодосијевић, редовни професор, Туркологија, Турски језик и књижевност, 21.06.2005. године, Филолошки факултет Универзитета у Београду. 2. Др Ксенија Аукут, ванредни професор, Туркологија, Турски језик и књижевност, 27.11.2012. године, Филолошки факултет Универзитета у Београду. 3. Др Реџеп Шкријељ, доцент, Историја са туркологијом, Историја уметности и општа историја, 11.01.2011. године, Департман за филозофске науке, Државни универзитет у Новом Пазару.	
II	ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ
1. Име, име једног родитеља, презиме: Менсур, Бедро, Зукорлић	

2. Датум рођења, општина, република:

18. 09. 1965, Тутин, Република Србија

3. Датум одбране, место и назив магистарске тезе:

19. 09. 2007, Филолошки факултет, Универзитет у Београду

Назив магистарске тезе: „Однос Кур'ана према поезији“

4. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука:

Магистар филолошких наука

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

„Облици оријенталне културе на простору југозападне Србије“

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Навести кратак садржај са назнаком броја страна поглавља, слика, шема, графика и сл.

Докторска дисертација кандидата Менсура Зукорлића „Облици оријенталне културе на простору југозападне Србије“ обухвата 206 куцаних страна, са 27 фотографских прилога, распоређених у 21 поглавље. Теза је садржајно конципирана на следећи начин:

1. Уводни део са описом теме и методологијом истраживања
2. Централни део у коме је истражена материјална и нематеријална оријентална култура на простору југозападне Србије, који чини окосницу дисертације
3. Закључак који обухвата резимирани завршни део дисертације
4. Појмовник и литература

Докторска дисертација, након сажетка на српском, енглеском и руском језику, подељена је на следећа поглавља и потпоглавља: Увод (1-8); Оријентална култура и промене кроз које је прошла (8-16); Турска експанзија (16-19); Прихватање ислама и исламске културе (19-32) са потпоглављима: Предосманлијски период, Османлијски период, Постосманлијски период, Верско-културни фактори; Култура веровања и развој исламске верске заједнице (32-38) са потпоглављима: Аутономност, Циљ и задатак, Органи Исламске заједнице; Исламска заједница Србије (38-42); Муслиманска имена оријенталног порекла (42-45); Писма (45-50) са потпоглављима: Употреба аребице и матуфовице у југозападној Србији, Арапско писмо – аребица, Матуфовица; Језик (50-65) са потпоглављима: Говор југозападне Србије, Оријенталне

речи и учење оријенталних језика, Топоними оријенталног порекла, Језичке карактеристике топономастичких израза; Књижевно стваралаштво (65-69) са потпоглављем Мевлуд; Веровање, обичаји, празници (69-81) са потпоглављима: Веровање, Обичаји и прописи ценаза, Породица и брак; Традиционална ношња (77-81) са потпоглављима: Женска ношња, Мушка ношња; Културно-просветне прилике у југозападној Србији: Облици културног и уметничког испољавања (81-106) са потпоглављима: Културне прилике у југозападној Србији, Културни споменици, Етнографска култура и култура исхране, Сликарство: Минијатура, орнаментика, калиграфија, Музичко стваралаштво: Севдалинке, Касиде и илахије, Мевлуд, Народне игре и обичаји; Образовни систем, просвета и култура (106-119) са потпоглављима: Културно-просветне прилике код муслиманског и српског живља, Школе православног живља, Различити видови школства, Мектеби и муалимхане: Муалимхане, Медресе, Рушдије; Гајрет у југозападној Србији између два светска рата (119-121); Оријентална култура као посебна баштина градова југозападне Србије (121-130) са потпоглављима: Остаци материјалне културе, Вакуфи, Јавна купатила (хамами), Ханови и каравансараји; Утицај оријентално-исламске културне баштине у калиграфији и староградским кућама Новопазарског краја (130-145); Продор и формирање оријенталне културе на подручју југозападне Србије (145-161) са потпоглављима: Нови Пазар, Настанак Новог Пазара, Материјална култура новопазарског краја, Верско-културни споменици, Сакрални објекти оријенталног типа и оријентална уметност; Пријепоље (161-180) са потпоглављима: Материјална култура пријепољског краја, Настанак Пријепоља; Називи места (180-192) са потпоглављима: Село Озуми, Тутин и његова околина, Пештерска висораван, материјална култура тутинског краја; Култура становања (192-194); Закључак (194-198); Литература (198-203); Појмовник (203-206).

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Уводни део садржи приказ исламско-оријенталног културног наслеђа и његов непосредни утицај као доносиоца културне традиције Оријента на простор Балкана и Србије. У њему се

разматра значај преносиоца ове културе - Османлија, који су неке културолошке елементе Арапа и Персијанаца, као и цивилизацијских елемената старијих народа, претходно усвојили. За своје истраживање аутор је користио научну литературу, вршио теренска истраживања и користио своје дубоко познавање исламске цивилизације. Поред богате релевантне литературе о одређеним облицима испољавања оријенталне културе, у раду су примењене метода дескрипције и метода интервјуа, што је аутору омогућило да из непосредног контакта са носиоцима оријенталне културе, који живо негују своју традицију и обичаје, прикупи драгоцене податке. Дисертација нуди преглед историјског процеса прихватања ислама и асимилирања на тлу југозападне Србије, чак и покушај анализе питања: да ли су Турци Османлије били само пуки освајачи или су били носиоци једне нове цивилизације, која се заснивала на дугој традицији градског живота на оријенту? Рад обухвата детаље убрзане урбанизације градова и процес трансформације усмене, материјалне и духовне културе југозападне Србије где су исламска цивилизација и култура утиснуле снажан печат остављајући дубоке трагове османлијског наслеђа на културно-просветне прилике путем различитих облика културног и уметничког испољавања. Предмет разматрања су развој Исламске верске заједнице, „Гајрет“, различити културни споменици, етнографска култура, култура исхране, сликарство и калиграфија, језик, писмо и књижевно стваралаштво. У раду је наглашен значај оријентално-исламског наслеђа као и најзначајнији елементи преосталих културних трагова који су имали утицаја на елементарну културу живљења у југозападној Србији, с посебним акцентом на муслиманско окружење у чијим се редовима ти утицаји најшире и најснажније испољавају. Притом, докторанд не губи из вида најзначајније области у којима се испољавају утицаји оријенталне културне егзистенције, чак и код хришћанско-православног становништва које са припадницима исламске конфесије традиционално остварује суживот.

Улога Османлија у ширењу исламске и оријенталне културе је главна преокупација аутора, тако да је и простор на коме је спровођено ово истраживање веома значајно историјско и географско чвориште испуњено различитостима и као такво има нарочит културни и научни значај. Тај значај, посебно је видљив у Новопазарском региону, као културном и политичком центру југозападне Србије. Оно што га додатно чини посебним, јесте Пештерска висораван која спаја Новопазарски регион са осталим градовима југозападне Србије, а која је можда

најбољи пример за распрострањеност турцизама и топонима оријенталног порекла и даље чврсто укорјењеног оријенталног начина живота.

Полазна очекивања су да ће ова студија допринети употпуњавању нашег културно-научног мозаика, и као таква се уклопити у сферу појашњавања овог дела српске културне ризнице, која из дана у дан привлачи све веће интересовање научне, културне и туристичке јавности, што отвара могућност за успешно приближавање представе о српском мултикултуралном огледалу и његовим изгледима да се са успехом пронађу и успоставе што бољи путеви за равномерну еквидистанцу различитих култура и конфесија.

VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ НА ОСНОВУ РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

Књиге:

1. Zukorlić, Mensur, *Muslimansko-bošnjačka imena*, El-Kelimeh, Novi Pazar, 2000.
2. Zukorlić, Mensur, *Muslimanska lijepa imena*, El-Kelimeh, Novi Pazar, 2004.
3. Zukorlić, Mensur, *Muslimanska lijepa imen i islamski propisi oko novorođenčeta. Dopunjeno treće izdanje*, El-Kelimeh, Novi Pazar, 2008.
4. Zukorlić, Mensur, *Enciklopedija pitanja i odgovora o Kur'anu*, Grafostil, Kragujevac, 2011.

Чланци и радови:

1. Zukorlić, Mensur, „Vakufi i njihova zloupotreba“ u: Vakaf. Časopis za veru i kulturu, god. I, br. 2, 2011, str. 10.
2. Zukorlić, Mensur, „Kaside i ilahije kroz vizuru muslimanskog i bošnjačkog učenja i recitovanja u Novom Pazaru“ u: Vakaf. Časopis za veru i kulturu god. I, br. 3, 2011. godine, str. 23-24.
3. Zukorlić, Mensur, „Kulturno historijski spomenici Novog Pazara“ u: Vakaf. Časopis za veru i kulturu god. I, br. 4, 2011. Str. 14-15.
4. Zukorlić, Mensur, „Selo Morani - bošnjačka oaza spokoja“ u: Bošnjačka riječ. Časopis za društveni život i kulturu sandžačkih Bošnjaka, Novi Pazar, God. IV, broj 23. januar 2011, str. 91.
5. Zukorlić, Mensur, „Sto hidžretskih godina jednog bošnjačkog mevluda“ u: Bošnjačka riječ.

Časopis za društveni život i kulturu sandžačkih Bošnjaka, Novi Pazar, God. III 2008, broj 9.

6. Zukorlić, Mensur, „Progon muslimana iz Španije” u: Glas Islama. Časopis za veru kulturu i nauku, Novi Pazar, 2003, str. 18.

7. Zukorlić, Mensur, „Bošnjaci na Bosforu” u : Bošnjačka riječ. Časopis za društveni život i kulturu sandžačkih Bošnjaka, Novi Pazar, God. IV, broj 28. januar 2016, str. 87.

Преведене књиге са арапског језика:

1. *Poimanje palestinskog pitanja*, El-Kelimeh, Novi Pazar, 2002.

2. *Dela koja izводе iz vere*, El-kelimeh, Novi Pazar, 2001.

Учесће са саопштењем на следећим научним симпозијумима у земљи и иностранству:

1. Bošnjaci u Turskoj, oktobar, 2012. godine, Novi Pazar.

2. O Arapskom jeziku, januar, 2011. godine, Brisel, Belgija.

3. Učenje arapskog jezika u Srbiji. Simpozijum o izučavanju arapskog jezika na prostorima van arapskog govornog područja. Septembar, 2000. godine, Sarajevo. Pokrovitelj seminara ISESKO-a organizacije iz Kraljevine Maroko.

4. Obrazovanje i vaspitanje učenika u srednjim školama, Tuzla, 2002. godine

5. Prisutnost učenja Kur'ana napamet u Srbiji. Rijaseta Islamske zajednice BiH, decembar, 2012. godine, Tripoli, Libija.

Аутор је члан редакције часописа за веру, културу и науку „Вакат“ који под окриљем Ријасета исламске заједнице у Србији излази у Новом Пазару.

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Приликом израде докторске дисертације „Облици оријенталне културе на простору југозападне Србије“ остварени су постављени циљеви истраживања. Менсур Зукорлић је аргументовано анализирао расположиве историјске изворе, лексички фонд и аутентичне материјалне и духовне трагове културе Оријента на простору југозападне Србије, чије је постојање потврдио емпиријским истраживањима на терену. Окосницу теме чини оријентална култура, која се традиционално развијала на нашим просторима и чији су елементи и језички системи утицали на санџачке (рашке) говоре, са посебним акцентом на муслиманско окружење у коме се ти утицаји најшире и најснажније испољавају. Аутентични артефакти поменуте оријентално-исламске културе препознатљиви су у материјалном и нематеријалном наслеђу,

различитим облицима муслиманско-бошњачке културне традиције и непресушним токовима муслиманског епског стваралаштва. Доласком Турака Османлија на наше просторе, почиње и ширење исламског утицаја на све сегменте друштвеног живота, и то: на архитектуру, књижевно стваралаштво, музички израз, етику, обичаје, ношњу и на све оно што представља целокупан људски живот. Разумљиво је да је настао преображај и у богато понуђеном избору имена.

У закључном делу Менсур Зукорлић разматра значај оријентално-исламске културе на наше свеукупне животне токове са данашње тачке гледишта, јер је реч о традицији која се кроз историјски времеплов преплетала са затеченим културолошким обрасцима живљења. Делимично наметнути модус културе Оријента, утиснуо је печат целокупном начину живљења нашег народа. У том смеру настали су нови друштвено-економски процеси који утичу на промене у целокупној друштвеној, културној и политичкој структури. Реч је о експанзији нове вере – ислама, која је постала основа за настанак посебног етничког субјективитета једног дела нашег народа који прихватањем ислама стиче одговарајућа културна обележја и посебне привилегије у друштвеној заједници. Најбољи показатељ тог процеса су објекти сакралне културе ислама - џамије или богомоље као и бројни елементи профане културе које се сусрећу скоро на сваком месту, имајући посебна архитектонска обележја. Њихов естетски и културни значај доприноси да на нашем поднебљу одишу посебном лепотом и декоративношћу. Према реченом, општи је утисак да су назначене карактеристике оријенталне културе и са лингвистичког и са архитектонско-културног аспекта знатно побољшали представу о једном недовољно познатом региону – области југозападне Србије чији се културни потенцијал додатно може уградити у медијавелну културну ризницу наше земље, а која је по речима многих компетентних историчара уметности на завидном нивоу и са духовне и практичне стране гледишта.

Дисертација нуди поуздан преглед процеса прихватања ислама и исламизације на тлу југозападне Србије. Аутор износи нова сазнања о питању да ли су Турци Османлије били само пуки освајачи или и носиоци једне нове цивилизације која се заснивала на дугој традицији суживота народа различитих култура. Са разлогом се може очекивати да ће овакво конципирана и елаборирана тема допринети потпунијем сагледавању убрзане урбанизације појединих градова југозападне Србије, као и процеса преображаја усменог стваралаштва,

материјалне и духовне културе у југозападној Србији где је исламска цивилизација и култура утиснула дубок печат за време власти Турака Османлија.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

НАПОМЕНА: Навести позитивну или негативну оцену начина приказа и тумачења резултата истраживања.

Истраживачки рад и резултати из ове дисертације припадају оријенталној култури и њеном утицају на културу живљења и понашања становништва на простору југозападне Србије. Дисертација Менсура Зукорлића је иновативна студија како у погледу целокупног описивања процеса акомодације оријентално-исламске баштине који су прегледно и разложно предочени тако и по начину приказа резултата истраживања. Прикази су идентични и у научном сагласју са раније објављеним радовима и студијама из ове области, са акцентом на нове резултате истраживања који раније нису исписивани у овом тематском облику и садржају, те су јасно протумачени од стране аутора докторске дисертације. Она је написана у складу са образложењем раније наведеним у пријави и садржи све елементе научно-истраживачког рада на основу којег би се истраживање могло поновити. Сматрамо да ова дисертација даје оригиналан научни допринос у области научног истраживања оријенталне културе у југозападној Србији. Имајући све ово у виду, Комисија сматра да је мр Менсур Зукорлић у потпуности задовољио све захтеве који се постављају при изради докторске дисертације

X ПРЕДЛОГ:

На основу укупне оцене дисертације, Комисија, у најбољем уверењу, предлаже Наставно-научном већу Филолошког факултета да препоручи Већу научних области друштвено-хуманистичких наука Универзитета у Београду да рад „Облици оријенталне културе на простору југозападне Србије“ прихвати и кандидату мр Менсуру Зукорлићу одобри усмену одбрану пред комисијом у истом саставу.

У Београду, 18. маја 2016.

Комисија

1. Др Мирјана Теодосијевић, редовни професор, ментор

2. Др Ксенија Аукут, ванредни професор

3. Др Реџеп Шкријељ, доцент, Департман за филозофске науке,
Државни универзитет у Новом Пазару
